

Anita Bušljeta Tonković, Željko Holjevac,
Ivan Brlić i Nikola Šimunić (ur.)
**KOGA (P)ODRŽAVA ODRŽIVI
RAZVOJ? Prinosi promišljanju
održivosti ruralnih područja u Hrvatskoj**
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar,
Zagreb, 2017., 207 str.

Zbornik znanstvenih radova *Koga (p)održava održivi razvoj? Prinosi promišljanju održivosti ruralnih područja u Hrvatskoj* objavljen je 2017. godine u izdanju Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar. Urednici zbornika su Anita Bušljeta Tonković, Željko Holjevac, Ivan Brlić i Nikola Šimunić. Pojedinačne radove recenzirale su Jelena Puđak, Željka Tonković i Ivana Žebec Šilj, dok je zbornik u cjelini recenzirao Aleksandar Lukić. Radovi koje donosi Zbornik predstavljeni su na petnaestom znanstveno-stručnom skupu *Annales Pilar* u organizaciji Instituta Ivo Pilar koji se održao 27. svibnja 2016. godine u Područnom centru Instituta u Gospiću. Pored znanstvenika s većeg broja hrvatskih sveučilišta i instituta, sudionici skupa bili su i akteri iz javnog, privatnog i civilnog sektora. Kao što navode i sami urednici (str. 8-9), premda je fokus zbornika na ličkom ruralnom području, teme i koncepti koje donosi, a koji se mogu podvesti pod zajednički nazivnik „integralna održiva budućnost“, mogu se primijeniti i na druga područja.

Sam zbornik se sastoji od osam tekstova podijeljenih u tri tematske cjeline. Prva cjelina, pod naslovom *(Ne)razvoj nekada i sada*, donosi dva teksta kojima je fokus ličkom područje. Ovu cjelinu otvara rad *Pregled povijesti zaštite prirodnog i kulturnog okoliša u Lici (1746.-1942.)*, povjesničara Ivana Brlića. Autor u tekstu donosi povijes-

ni pregled planskih intervencija u prirodni okoliš na ličkom području, ponajprije s ciljem zaustavljanja deforestacije. Pored djelovanja tadašnjih vlasti, posebnu ulogu u očuvanju i unaprjeđenju prirodnog okoliša imala su lokalna društva za poljepšanje mjesta, kulturna vijeća formirana pri općinama te mjesne zaklade za uređenje okoliša. Kako autor ističe u zaključku, promjene ostvarene u tom razdoblju mogu poslužiti kao primjer budućim pokušajima zaštite i uređenja ličkog područja. Drugi tekst, *Stanovništvo Grada Gospića i održivi razvoj: izazovi budućnosti*, autora Nikole Šimunića i Ive Turka, razmatra demografske odrednice Grada Gospića u kontekstu sociokulturne dimenzije održivog razvoja Središnje Like. Uzevši u obzir nepovoljne demografske trendove, autori zaključuju kako cijeli prostor Like danas predstavlja ruralnu periferiju pogođenu depopulacijom. Poseban problem Like, smatraju autori, predstavlja nedostatak većeg urbanog središta koje bi okupilo centralne funkcije i predstavljalo izvor razvojnih procesa, ponajprije zapošljavanja.

Utiranje staze za održivu budućnost naslov je druge tematske cjeline koja donosi četiri teksta. U prvom radu naslova *Aktualnost ruralne sociologije: problematiziranje održivosti „prostora iza“* autori Toni Popović, Renata Relja i Tea Gutović donose rezultate bibliometrijske analize i analize sadržaja sažetaka članaka objavljenih u razdoblju od 2006. do 2016. godine u četiri domaća znanstvena časopisa (*Društvena istraživanja, Sociologija sela / Sociologija i prostor, Revija za sociologiju* i *Socijalna ekologija*). Pozivajući se na raspravu *Provincijalni karakter hrvatske sociologije* (Aleksandar Štulhofer, Valerio Baćak, Adrijana Šuljok, *Revija za sociologiju*, 40(1): 103-108), autori

u zaključnom dijelu teksta skreću pozornost na nedovoljnu zastupljenost hrvatske ruralne sociologije u međunarodnim znanstvenim časopisima te na nedovoljnu zastupljenost (nad)nacionalnih empirijskih istraživanja. Dodatni napor ka internacionalizaciji hrvatske ruralne sociologije, zaključuju autori, potrebni su kako bi ova posebna sociologija mogla „opravdati svoju društvenu ulogu kao angažirana sociologija koja pruža podlogu informiranim politikama ruralnog razvoja“ (str. 90). U drugom tekstu unutar ove cjeline (*Ne)mogućnosti održivog razvoja za male i srednje gradove u hrvatskom prostornom sustavu* autorica Anđelina Svirčić Gotovac ukazuje na neravnomjernost i visoku centraliziranost hrvatskoga urbanog sustava koja ima značajne posljedice po male i srednje gradove. Ti su gradovi u Hrvatskoj često pogođeni procesima depopulacije zbog čega u razvojnom smislu stagniraju. Kao mogući iskorak iz takve situacije autorica kao ogledni primjer ističe koncept pametnih gradova (engl. *smart cities*) koji obuhvaća različite mjere i projekte kojima se nastoji poboljšati kvaliteta života u gradovima. Premda je realizacija takvih projekata u Hrvatskoj razmjerno rijetka, u budućnosti je moguće očekivati ozbiljniji interes malih i srednjih gradova za uključivanje u programe Europske unije namijenjene održivom urbanom razvoju. Sljedeći rad, pod naslovom *Prakse održivosti: tko radi ono o čemu mi maštamo?*, donose autorice Olga Orlić i Nataša Bokan. U tekstu se analiziraju dva primjera proekoloških inicijativa koje u praksi pokušavaju ostvariti načela održivosti: ekosela i grupe solidarne razmjene. Autorice donose pregled rezultata empirijskih istraživanja provedenih na uzorku pet ekosela u Hr-

vatskoj te dvije grupe solidarne razmjene u poljoprivredi, zagrebačkoj i istarskoj. Autorice smatraju da, premda se radi o brojčano malim grupama i inicijativama, njihov potencijal nije zanemariv budući da predstavljaju nove perspektive ekološki prihvatljivog načina življenja. Posljednji rad unutar ove cjeline, *Sociološki okvir održive gradnje*, potpisuju Neven Duvnjak i Kajo Ferić. Tekst donosi pregled najvažnijih odrednica održive gradnje kao i pregled alata za procjenu održivosti građevina. Iako je u Hrvatskoj vrlo malo primjera zelene gradnje, odnosno građevina koje su certificirane prema nekom od sustava procjena održivosti gradnje, autori smatraju kako će zahtjev o usklađivanju gradnje s potrebama održivog razvoja u budućnosti biti sve izraženiji. Pored toga, autori ističu kako je održiva gradnja moguća samo kroz interdisciplinarnu suradnju stručnjaka iz tehničkih i društvenih područja.

Posljednja tematska cjelina u ovom zborniku, *O održivosti kroz „svijet života“* donosi dva rada koja razmatraju primjere ruralnog turizma u Lici koji se mogu smatrati održivim. U radu *Koncept održivog ruralnog turizma: primjeri dobre prakse u Lici* autorica Anita Bušljeta Tonković donosi prikaz rezultata sociološkog istraživanja provedenog na području Središnje Like 2013. godine. Autorica posebno razmatra primjere dobre prakse ruralnog i pustolovnog turizma uzimajući u obzir perspektivu aktera u turizmu kao onih koji uvode inovacije na lokalnim razinama. Riječ je o aktivnostima koje nastoje pomiriti ekonomske interese s ekološkim zahtjevima, što je u skladu s načelima održivog ruralnog razvoja koji obuhvaća ekonomske, ekološke, sociokulturne i političke aspekte, zaključuje autorica. Posljednji

rad u zborniku, *Pećinski park Grabovača u funkciji razvoja održivog turizma s naglaskom na geobaštinu, georaznolikost i geoturizam*, autorice Katarine Milković, pruža uvid u razvoj geoturizma na području Ličko-senjske županije, konkretno na primjeru javne ustanove Pećinski park Grabovača. Kako navodi autorica, ova javna ustanova danas predstavlja primjer razvojnog modela koji stremi povezivanju zaštite prirode s interesima lokalne zajednice. Zaključno, Zbornik predstavlja vrijedan doprinos interdisciplinarnom promišljanju održivosti ruralnih područja u Hrvatskoj. Pluralizam pristupa, suvremenost konceptualnih okvira i jasnoća izlaganja čine ovaj Zbornik zanimljivim ne samo stručnoj javnosti nego i ostalim akterima koji nastoje djelovati u skladu s načelima integralne održivosti.

Željka Tonković

Ivan Cvitković

SOCIOLOGIJA OBREDA

Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2014.,
390 str.

Pred nama je jedna uistinu vrijedna znanstvena monografija pod naslovom *Sociologija obreda*, autora akademika Ivana Cvitkovića, donedavno redovitoga profesora sociologije religije na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu. U knjizi koja se pojavila u nakladi Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine u Sarajevu prikazani su najvažniji religijski obredi kako oni iz „velikih“ i „malih“ religijskih

tradicija tako i oni iz naših južnoslavenskih područja, temeljem čega mnogi od nas – koji to hoćemo – možemo reflektirati svoju vlastitu zavičajnu, kako religijsku tako i narodnosnu tradiciju. Uz to, ovo djelo nudi izvanrednu polazišnu točku svima onima koji budu željeli detaljnije se (poza)baviti pojedinim u njemu obrađivanim temama i – bez ikakvih daljnjih „lutanja“ – u ovome rudniku „religijskih obreda iz različitih religijskih tradicija“ pronaći temeljne odrednice svoga istraživačkog projekta. I to posebno stoga što je akademik Cvitković za ovu temu obreda konzultirao najnoviju relevantnu, domaću i stranu, znanstvenu i stručnu literaturu (knjige – 121; zbornici – 15; časopisi – 6).

Knjiga *Sociologija obreda* obaseže 390 stranica i pored Sadržaja, Uvoda, Popisa korištene literature, Kazala imena i Kazala pojmova ima 12 međusobno povezanih poglavlja koja se opet dijele u potpoglavlja prema sljedećem redoslijedu: 1) Pojam obreda: 1.1. Razlika između običaja i obreda; 1.2. Funkcija obreda; 1.3. Obredna sredstva; 1.4. Zabrana sudjelovanja u obredima; 2) Dobni obredi: 2.1. Obredi rođenja; 2.2. Obredi imenovanja (imen-danski obredi); 2.3. Inicijacijski obredi; 2.4. Obrezanje; 2.5. Obredi pri sklapanju braka; 2.6. Pogrebni obredi; 2.7. Kome-morativni obredi; 3) Obredi očišćenja: 3.1. Abdest; 3.2. Obred pričesti; 3.3. Obredno kupanje; 3.4. Ostali obredi očišćenja; 4) Blagdanski obredi; 5) Obredi hodočašća; 6) Obredi zahvalnosti; 7) Gozbeni obredi; 8) Kalendarski obredi; 9) Obredi žrtvovanja; 10) Ratni obredi; 11. Ostali obredi: 11.1. Tabui; 11.2. Obredni ples; 11.3. Obredna glazba; 11.4. Obredi proricanja; 11.5. Magijski obredi; 11.6. Karnevalski obredi; 11.7. Seksualni obredi; 11.8. Obredi iscjel-